

Υπάρχει Ψυχή; Σύντομη Μελέτη Περί της Υπάρξεως της Ψυχής και της Θέσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας

[Ορθοδοξία / Θεολογία](#)

[Μανώλης Καρακώστας, MSc Διοίκησης Επιχειρήσεων, Επαγγελματίας Υγείας - Ερευνητής](#)

Υπάρχει Ψυχή; Σύντομη Μελέτη Περί της Υπάρξεως της Ψυχής και της Θέσεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας

Σύγχρονη Επιστήμη και Ψυχή

Ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα που απασχόλησαν την ανθρωπότητα και την παγκόσμια διανόηση είναι η ύπαρξη της ψυχής. Η λέξη ψυχή ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα ψύχω και σημαίνει φυσώ, η οποία αποτελεί το άυλο μέρος της ανθρώπινης οντότητας, καθώς και την βασική αρχή της ανθρώπινης ύπαρξης.^{1, 2} Σχεδόν σε όλους τους πολιτισμούς από αρχαιοτάτων χρόνων γίνεται αναφορά στον όρο ψυχή, με πολλούς φιλοσόφους και θρησκευτές να έχουν εκφράσει πολλές και διάφορες εκδοχές περί αυτής.

Τα τελευταία χρόνια όμως, εξαιτίας της εξέλιξης της επιστήμης και ειδικότερα

της νευροεπιστήμης, που μελετά τον ανθρώπινο εγκέφαλο και γενικότερα το νευρικό σύστημα,³ η ύπαρξη της ψυχής έχει αμφισβητηθεί έντονα.⁴ Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι προς το παρόν δεν υπάρχουν επιστημονικά στοιχεία που να πιστοποιούν την ύπαρξη της ψυχής,⁵ αλλά και στην νευροεπιστήμη που ανακαλύπτει πως οι ενέργειες που επιτελεί ένας άνθρωπος, και παλαιότερα αποδίδονταν στην ψυχή, στην ουσία πηγάζουν από διεργασίες του ανθρώπινου εγκεφάλου. Έτσι λοιπόν, όσο η νευροεπιστήμη προχωρά, φαίνεται πως όλες οι πτυχές του ανθρώπου μπορούν να εξηγηθούν από την λειτουργία ενός υλικού συστήματος.⁶ Για παράδειγμα, οι μηχανισμοί που διέπουν την προσωπικότητα, την αγάπη, την ηθική, την πνευματικότητα, φαίνεται μέσω της απεικόνισης του εγκεφάλου να αποτελούν φυσικές συσχετίσεις στην εγκεφαλική λειτουργία.

Επίσης, οι φαρμακολογικές επιδράσεις σε αυτά τα χαρακτηριστικά, όπως και οι περιπτώσεις τοπικής διέγερσης ή βλάβης, υποδηλώνουν ότι οι εν λόγω διεργασίες του εγκεφάλου είναι οι φυσικές βάσεις αυτών των κεντρικών πτυχών της ανθρώπινης προσωπικότητας. Όταν λόγου χάρη, προκύπτει μία βλάβη στον εγκέφαλο οι ψυχικές ιδιότητες και η συμπεριφορά του ατόμου μεταβάλλονται.⁷ Αν λοιπόν η ψυχή ήταν μια εντελώς ξεχωριστή οντότητα από τον εγκέφαλο, θα έπρεπε να μην επηρεάζεται από τα τραύματα που συμβαίνουν σε αυτόν. Αντιθέτως, πειράματα έχουν δείξει πως υπάρχει άμεση συσχέτιση μεταξύ του νου και του εγκεφάλου, αποδεικνύοντας ότι είναι πιθανή η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ κάποιας βλάβης στον εγκέφαλο και της επιδείνωσης της πνευματικής κατάστασης. Τις διαπιστώσεις αυτές υποστηρίζουν και δεδομένα από τις

επιδράσεις νευροενεργών χημικών στις ψυχικές λειτουργίες, αλλά και από την ηλεκτρική διέγερση του εγκεφάλου.^{8, 9}

Εκτός όμως της νευροεπιστήμης, αντίθετη στην ύπαρξη της ψυχής φαίνεται να είναι και η Βιολογία, αφού υποστηρίζει πως τα ανθρώπινα όντα γεννιούνται ως φυσικές υλικές οντότητες και παραμένουν τέτοιες στην συνέχεια της ζωής τους, και δεν υπάρχει τίποτα μη υλικό που να εμπλέκεται στην σύλληψη, στην διαμόρφωση και τον σχηματισμό του ανθρώπου στην εμβρυική του κατάσταση.¹⁰ Ένα ακόμα πρόβλημα που φαίνεται να υπάρχει σχετικά με την ψυχή, είναι το πώς αυτή αλληλεπιδρά με το σώμα. Η ψυχή θεωρείται άυλη και το σώμα υλικό, κι έτσι προκύπτει το ερώτημα πως γίνεται κάτι άυλο να είναι σε θέση να αλληλεπιδρά με κάτι υλικό;^{11, 12} Για τον λόγο αυτό αμφιβολίες έχει εγείρει και η Φυσική, θεωρώντας αδύνατον οποιαδήποτε ενέργεια μίας μη φυσικής ουσίας στον εγκέφαλο, διότι κάτι τέτοιο θα συνεπαγόταν την παραβίαση των φυσικών νόμων, όπως για παράδειγμα την αρχή διατήρησης της ενέργειας.¹³ Επίσης, σύμφωνα με τον φυσικό Sean Carroll η ιδέα της ψυχής είναι ασυμβίβαστη με την κβαντική θεωρία του πεδίου, διότι δεν μπορεί να υπάρξει μία νέα συλλογή από «πνευματικά σωματίδια και δυνάμεις», που να αλληλεπιδρούν με τα στοιχεία του ατόμου, διότι αν κάτι τέτοιο ίσχυε, τότε θα είχε εντοπιστεί από τα σχετικά πειράματα που έχουν διενεργηθεί.¹⁴ Ένα ακόμα επιχείρημα που προβάλλεται κατά του δυϊσμού προέρχεται από την «αρχή της οικονομίας», η οποία προτάσσει πως δεν πρέπει κανείς να προβαίνει σε περισσότερες υποθέσεις από όσες είναι αναγκαίες και πως η απλούστερη εξήγηση σε ένα ζήτημα συνήθως είναι και η καλύτερη (Ξυράφι του Όκκαμ).^{15, 16} Με βάση αυτό το σκεπτικό, ποιος ο λόγος να θεωρεί κανείς πως ο άνθρωπος αποτελείται από δύο διακριτές οντότητες, όταν η αντίθετη θέση φαντάζει πιο απλή και πλησιέστερη στην επιστήμη;

Ωστόσο, έχει υπάρξει αντίλογος επί των θέσεων που εναντιώνονται στην ύπαρξη της ψυχής. Ενδεικτικά μερικά παραδείγματα είναι, ότι η ψυχή μπορεί να επηρεάζει την κατανομή της ενέργειας, χωρίς να αλλάζει την ποσότητά της,¹⁷ και η αποδοχή του αξιώματος ότι το ανθρώπινο σώμα είναι αιτιακά κλειστό, καθώς η διατήρηση ενέργειας ισχύει μόνο για κλειστά συστήματα.¹⁸ Ο κοσμολόγος Max Tegmark διατύπωσε την άποψη πως οι κβαντικοί υπολογισμοί δείχνουν ότι τα φαινόμενα κβαντικής αποκωδικοποίησης δεν παίζουν ρόλο στην εγκεφαλική δραστηριότητα.¹⁹ Επιπλέον, ο καθηγητής φιλοσοφίας Peter Glaasen (1920-1986) είχε υποστηρίξει, απαντώντας κατά των επιχειρημάτων της «αρχής της οικονομίας», πως αυτή ισχύει μόνο για φυσικά αντικείμενα, και όχι για αφηρημένες έννοιες ή ψυχικές καταστάσεις.²⁰ Αυτές οι απαντήσεις όμως ανήκουν στην σφαίρα του φιλοσοφικού διαλόγου και στερούνται πειραματικού υποβάθρου, γι' αυτό και δεν πείθουν σε επαρκή βαθμό τον επιστημονικό κλάδο, αντιθέτως, δημιουργείται η

εντύπωση πως το μόνο που επιτυγχάνουν είναι να υπερασπίζονται τον δυϊσμό και να προσπαθούν να αντικρούσουν τον υλισμό. Πολλοί επιστήμονες θεωρούν πως για να επιβεβαιωθεί η υπόθεση της υπάρξεως της ψυχής και να στηριχθεί σε ορθολογικές και επιστημονικές βάσεις, θα χρειαστούν πολλά επαναλαμβανόμενα και καλά ελεγχόμενα πειράματα, που να αποδεικνύουν πως η ψυχική δραστηριότητα δεν εξαρτάται από την εγκεφαλική.²¹ Κάτι τέτοιο δεν έχει συμβεί μέχρι στιγμής, αντιθέτως δε η νευροεπιστήμη δείχνει πως ο νους εξαρτάται από τον εγκέφαλο και εν τέλει ταυτίζεται με αυτόν.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω στοιχεία, οι επιστήμονες φτάνουν στο συμπέρασμα πως δεν χρειάζεται η πίστη σε ψυχή, αφού όλες οι ενέργειες που ο άνθρωπος θεωρούσε πως ανήκουν στην ψυχή, ανακαλύφθηκε ότι αποτελούν φυσικές λειτουργίες, θεωρώντας μία μερίδα επιστημόνων πως η επιστήμη έδωσε απαντήσεις επί του θέματος, όπως έκανε παλιότερα με το θέμα των μαγισσών.²² Αυτή η θέση φαίνεται να αποτελεί την πλέον αποδεκτή στον επιστημονικό χώρο, αφού μόλις το 27% των φιλοσόφων διδάσκονται θεωρίες για μη φυσικό νου.²³ Έτσι λοιπόν η έννοια της ψυχής είτε εξαλείφεται παντελώς είτε μεταβάλλεται το περιεχόμενό της, ταυτιζόμενη πλέον με τον εγκέφαλο.²⁴ Παρά την άποψη ότι υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις περί μη υπάρξεως της ψυχής,²⁵ κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό να πιστοποιηθεί απολύτως από τις φυσικές επιστήμες.^{26, 27} Το μόνο που μπορεί να κάνει η νευροεπιστήμη είναι να καταστήσει περιττή την ύπαρξη της ψυχής, μέσω των ανακαλύψεων που επιτελεί.²⁷ Γι' αυτό σε περιπτώσεις που ορισμένα ζητήματα δεν έχουν απαντηθεί από την επιστήμη, μερικοί επιστήμονες φαίνεται να ενισχύουν την πεποίθησή τους στην ύπαρξη της ψυχής,²⁸ ενώ άλλοι θεωρούν πως τα επεξηγηματικά κενά στην έρευνα θα καλυφθούν από μελλοντικές ανακαλύψεις της επιστήμης.²⁹ Αξιοσημείωτες είναι ακόμα οι προσπάθειες όπου η ψυχή όχι μόνο δεν αποξενώνεται από την επιστήμη, αλλά επιχειρείται και ο συγκερασμός της με αυτήν, στα πλαίσια μάλιστα της σχέσης και του διαλόγου της επιστήμης και της θρησκείας. Όμως, ακόμα κι αυτές οι προσεγγίσεις αναφέρονται στην ψυχή όχι με την παραδοσιακή της μορφή, αλλά ως μέρος του ανθρωπίνου σώματος.³⁰

[Διαβάστε εδώ όλη την μελέτη](#)

Παραπομπή:

1. Greek-English Lexicon by Liddell & Scott, <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.005>
2. Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, «ψυχή», https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/search.html?lq=
3. «Neuroscience», Merriam-Webster Medical Dictionary
4. M. Crisp, S.L. Porter, G.A. Ten Elshof (2016), *Neuroscience ad the Soul: The Human Person in Philosophy, Science, and Theology*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
5. Musolino (2015), *The Soul Fallacy: What Science Shows We Gain from Letting Go of Our Soul Beliefs*, pg. 21-38, Amherst, New York: Prometheus Books
6. J. Farah, N. Murphy, Neuroscience and the Soul, *Science* 27 Feb 2009: Vol. 323, Issue 5918, pp. 1168, doi: 10.1126/science.323.5918.1168a
7. Churchland (1988), *Matter and Consciousness* (rev. ed.), Cambridge, MA: MIT Press
8. L.Buchman, M. Sohel, M. Brown, et al. (2001), «Verbal and visual memory improve after choline supplementation in long-term total parenteral nutrition: a pilot study», *JPEN J Parenter Enteral Nutr.* 25 (1): 30-5, doi:10.1177/014860710102500130
9. Brentrup, Ohrmann, et al., «Alterations of sociomoral judgement and glucose utilization in the frontomedial cortex induced by electrical stimulation of the subthalamic nucleus (STN) in Parkinsonian patients», *Genman Medical Science: DocDI.06.06*, 23 April 2004
10. J. Arnold, E.J. Robertson (February 2009)I, «Making a commitment: cell lineage allocation and axis patterning in the early mouse embryo», *Nature Reviews Molecular Cell Biology*, 10 (2): 91-103. doi:10.1038/nrm2618

11. «c. Problems of Interaction». Internet Encyclopedia of Philosophy
12. Li, *Neuroscience and the soul: A study of physicalism and dualism with respect to the mind/body problem and Christian beliefs*, Uppsala Universitet, Teologica Institutionen, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:533040/FULLTEXT01.pdf>
13. W. Clark (2005a), «Hodgson's black box», *Journal of Consciousness Studies*. 12 (1): 38-59
14. M. Carroll (2011), «Physics and the Immortality of the Soul» Archived 6 October 2011 at the Wayback Machine, *Scientific American*, Retrieved 2014-10-11
15. Schaffer (2015), «What Not to Multiply Without Necessity», *Australasian Journal of Philosophy*, 93 (4): 644-664. doi:10.1080/00048402.2014.992447
16. Duignan, «Occam's Razor», *Encyclopedia Britannica*, Retrieved 11 May 2021
17. Robinson (2003) 2016, «Dualism» (rev.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by Edward N. Zalta
18. Maher, «The Law of Conservation of Energy», *Catholic Encyclopedia*, vol. 5, pp. 422 ff, «Catholic Encyclopedia: The Law of Conservation of Energy». Archived from the original on 1 July 2007. Retrieved 20 May 2007
19. Tegmark (April 2000), «Importance of quantum decoherence in brain processes», *Phys. Rev. E*. 61 (4): 4194-4206. arXiv:quant-ph/9907009, doi:10.1103/PhysRevE.61.4194
20. Glassen (1976), «J. J. C. Smart, Materialism and Occam's Razor», *Philosophy*. 51 (197): 349-352. doi:10.1017/s0031819100019392
21. K. Johnson, «Do Souls Exist? », *The Great Courses Daily*, <https://www.thegreatcoursesdaily.com/do-souls-exist/>
22. Musolino (2015), *The Soul Fallacy: What Science Shows We Gain from Letting Go of Our Soul Beliefs*

, pg. 21-38, Amherst, New York: Prometheus Books

23. K. Johnson, «Do Souls Exist? », The Great Courses Daily, <https://www.thegreatcoursesdaily.com/do-souls-exist/>

24. K. Pandya, «Understanding Brain, Mind and Soul: Contributions from Neurology and Neurosurgery», *Mens Sana Monogr.* 2011 Jan-Dec; 9(1): 129-149, doi: 10.4103/0973-1229.77431

25. Musolino (2015), *The Soul Fallacy: What Science Shows We Gain from Letting Go of Our Soul Beliefs*, pg. 21-38, Amherst, New York: Prometheus Books

26. Gunderman, «Whatever the soul is, its existence can't be proved or disproved by natural science», *The Conversation*, June 29, 2016

27. Γ. Παξινός, «Η ψυχή του ανθρώπου είναι ο εγκέφαλος», ΤΑ ΝΕΑ, Συνέντευξη 1 Δεκεμβρίου 2018

28. J.L. Preston, R.S. Ritter, J. Hepler, «Neuroscience and the soul: Competing explanations for the human experience», *Cognition* Volume 127, Issue 1, April 2013, Pages 31-37

29. K. Johnson, «Do Souls Exist? », The Great Courses Daily, <https://www.thegreatcoursesdaily.com/do-souls-exist/>

30. Mccall, «Mind, Brain and the Elusive Soul: Human Systems of Cognitive Science and Religion. By Mark Graves», March 2011, *The Heythrop Journal* 52(2), doi:10.1111/j.1468-2265.2011.00646_33.x

<https://bit.ly/2XW0mzN>